

„LEŠENIE“ AKO POMOC PRI BUDOVANÍ HODNÔT NA ETICKEJ VÝCHOVE

“SCAFFOLDING” AS A HELP FOR BUILDING VALUES IN ETHICS CLASSES

Michaela Horniaková¹

¹ Ústav pedagogických vied, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá „lešením“ ako interakciou medzi učiteľom a žiakmi na hodinách etickej výchovy. „Lešenie“ je charakterizované na základe výskumu Šedovej et al. (2016) ako interakcia žiaka a kompetentného učiteľa. Príspevok analyzuje dáta z kvalitatívneho výskumného šetrenia. Výskumu sa zúčastnilo 33 žiakov druhého stupňa základnej školy. Pozornosť je venovaná tým situáciám, kde učiteľ prichádza do interakcie so žiakmi. Z výsledkov výskumu vyplýva, že pokiaľ je žiakom ponechaná možnosť ovplyvňovať vývoj diskusie, nadväzujú jeden na druhého a nemajú strach z prehovoru. Najmä so štruktúrovanou pomocou učiteľa žiaci formulujú rozvité prehovory, v ktorých objasňujú svoje hodnoty.

Kľúčové slová: *prehovor žiaka, etická výchova, lešenie*

Abstract

The paper deals with “scaffolding” as the interaction of a student and a teacher in ethics classes. The research involved 33 secondary school students. Attention is paid to those situations where the teacher comes into interaction with the student. The results of the research show that as long as students are left with the opportunity to influence the development of the discussion, they follow each other and are not afraid of talking in class. Especially with the structured help of the teacher, students formulate developed conversations in which they clarify their values.

Keywords: *student speech, ethical education, scaffolding*

1 Úvod

Podľa Stoneovej štúdie (1998) nie je žiak pasívnym účastníkom interakcie, ale „lešenie“ považuje za plynulý medziľudský proces, v ktorom sú obaja účastníci

aktivními účastníky. Obaja aktivně budují společné porozumění prostřednictvím komunikačních výměn, na kterých se žák učí z pohledu toho znalšího. Pre učiteľa je interakcia so žiakmi na etickej výchove neľahká práca, pretože nie všetci žiaci komunikujú svoje myšlienky bez problémov. Ideálnym prostriedkom je práve „lešenie“. Interakcia „lešením“ poskytuje žiakom pomoc pri formulovaní ich prehovorov. Od žiakov je potrebné, aby sa nebáli prehovoriť, boli otvorení, prezentovali svoj názor a snažili sa interiorizovať si v diskusiách ponúknuté hodnoty.

2 Teória

Etická výchova je povinne voliteľný predmet ktorý sa vo vzdelávacom systéme na Slovensku vyučuje v alternácii s náboženskou výchovou. Na hodinách etickej výchovy nejde o ovládanie množstva vedomostí, ale hlavne o reflektovanie prežitého, čo žiakom umožňuje zvnútornenie si hodnôt (Brestovanský, 2016). Reflektovanie prebieha cez interakciu žiaka a učiteľa. Úlohou učiteľa je priviesť žiakov k diskusiám. Pre učiteľa je reflexia prostredníctvom diskusie neľahká práca, pretože nie všetci žiaci komunikujú svoje myšlienky bez problémov. Dokonalým prostriedkom k rozvíjaniu žiackych prehovorov je „lešenie“. „Lešenie“ je charakterizované ako interakcia medzi kompetentným učiteľom a žiakom, ktorá umožňuje žiakovi vyriešiť úlohu, ktorá je za hranicami jeho schopností, pokiaľ by ju riešil bez asistencie (Šedová et al., 2016). Učiteľ by mal v interakciách vystupovať ako ten, ktorý žiakom pomôže vo vyjadrení svojho názoru a odbúra v nich strach z odpovede. Applebee & Langer (1983, in Šedová et al., 2016) formulovali vo výskume päť zásad vyučovania s využitím „lešenia“. Učiteľ by podľa týchto zásad mal:

1. ponechať žiakov ovplyvňovať priebeh situácie,
2. dávať im primerané ale dostatočne náročné úlohy,
3. poskytovať im štruktúrovanú podporu,
4. byť im spolupracovník,
5. utlmať postupne svoju kontrolu.

3 Metodológia výskumu

Pre tento výskum bol zvolený kvalitatívny prístup, pretože umožňuje komplexné uchopenie javu v reálnom kontexte (Yin, 2011). Výskumným problémom

sú prehovory žiakov na etickej výchove. Otázka výskumu: Ako využitie „lešenia“ vplýva na žiacke prehovory na etickej výchove? Na základe pedagogickej intervencie bol na hodine využitý koncept „lešenia“. Intervencia bola vykonávaná autorom výskumu. Účastníci výskumu boli žiaci piateho, šiesteho a siedmeho ročníka (spolu 33 žiakov). Obsah dát tvorili vzniknuté dialógové interakcie medzi učiteľom a žiakmi a medzi žiakmi navzájom, ktoré boli podrobne písomne zaznamenané v priebehu hodiny autorom výskumu. Poznámky z hodiny tvoria dátovú časť výsledkov výskumu. Získané dáta boli analyzované pomocou otvoreného kódovania v systéme ATLAS.ti.

4 Výsledky

Výsledky ukázali, že pokiaľ učiteľ dodržiava zásady vyučovania „lešením“, žiaci reflektujú svoje pocity oveľa aktívnejšie. Prehovory sú obsahovo bohaté, často krát aj s vyjadrením názoru. Pokiaľ bola žiakom ponechaná možnosť ovplyvňovať vývoj diskusie, žiaci prichádzali s novými interpretáciami nápadov, vysvetľovali svoje hodnoty a nadväzovali jeden na druhého. „Lešenie“ týmto spôsobom prispievalo k voľnosti vo vyjadrovaní a to spôsobilo častejšie zapájanie žiakov do diskusie. Táto zodpovednosť za situáciu pozitívne ovplyvnila aj kvalitu obsahu ich prehovorov. Žiaci sa nemali problém zdôveriť, viac komunikovali medzi sebou a pýtali sa otázky. Tým, že učiteľ nehodnotil žiacke odpovede a vykazoval záujem o každý názor, vyvolával v žiakoch pocit dôležitosti všetkých uhlov pohľadu. Žiaci sa tým pádom zapájali do diskusie s každým nápadom, čo je veľmi dôležité. Žiakov postupne opustil aj strach z prehovoru a cítili sa menej v strese. Nehodnotenie žiackych odpovedí spolu s voľnosťou vo vyjadrovaní viedlo k prezentovaniu žiackych hodnôt a názorov a poskytovalo im priestor aby si zvnútorňovali ponúknuté hodnoty, čo je na etickej výchove kľúčové.

5 Závery a diskusia

„Lešenie“ výrazne podporuje komunikáciu žiakov a ich prehovory sa stávajú obsahovo bohatšími. Podľa Lomnického (2017) je jedným z cieľom etickej výchovy práve komunikovanie zážitku. Pokiaľ by žiak zostal len v rovine zážitku, nemalo by to vplyv na jeho hodnoty. Preto sú žiacke prehovory na etickej výchove taký dôležitý prvok. Po využití „lešenia“ žiacke prehovory reflektujú zážitky, sú

zmysluplné a obsahovo bohaté. Pokiaľ sa žiaci stávajú pánmi situácie, rola učiteľa ustupuje do úzadia a zodpovednosť je prenechaná na žiakoch (Sherin et al., 2004). Žiaci v sebe majú potenciál, ktorý je možné dosiahnuť „lešením“ poskytovaným učiteľom (Lajoie, 2005). Učiteľ žiakov správnou interakciou privedie k zamýšľaniu sa a následne im pomôže verbalizovať svoje myšlienky do prehovoru. Učiteľ pomáha žiakom budovať svoje hodnoty. „Lešenie“ je interakcia ktorá dokáže žiakov priviesť k morálnym úvahám a reorganizovaniu svojho rebríčka hodnôt. Tým, že učiteľ nehodnotí pri využití „lešenia“ žiacke prehovory, vytvára pre žiakov slobodu vyjadrovania, kde je každý prehovor rešpektovaný.

6 Literatúra

- Brestovansky, M. (2016). Prosocial moral reasoning and behaviours: The role of ethics education. *Forum Pedagogiczne* 6(2), 293–308. doi:10.21697/fp.2016. 2. 19
- Lajoie, S., (2005) Extending the Scaffolding Metaphor. *Instructional Science* 33, 541–557. <https://doi.org/10.1007/s11251-005-1279-2>
- Lomnický, I., Magová, L., Sládečková Z., & Šlosárová, S. (2017). *Didaktika etickej výchovy pre pedagogickú prax*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, ISBN 978-80-558-1224-3.
- Sherin, B., Reiser, B. J., & Edelson, D. (2004). Scaffolding Analysis: Extending the Scaffolding Metaphor to Learning Artifacts. *Journal of Learning Sciences*. 13(3), 387–421. https://doi.org/10.1207/s15327809jls1303_5
- Stone, C. A. (1998). The Metaphor of Scaffolding: Its Utility for the Field of Learning Disabilities. *Journal of Learning Disabilities* 31(4), 344–364. <https://doi.org/10.1177/002221949803100404>
- Šedová, K., Švaříček, R., Šalamounová, Z., & Sedláček, M., (2016). *Jak je učitelé učí*. Brno: Masarykova univerzita: MUNI Press, ISBN 978-82-210-8462-9.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish*. New York: Guilford Press. ISBN 10: 9781462517978